

Karel Capuder

Goriški kmetški upor leta 1713

zgodovinar in zemljepisec dr. Karel Capuder (1879–1960), rojen v Spodnjih Praprečah pri Lukovici, je po končanem študiju najprej služboval na gimnaziji v Gorici. Dejavno se je vključil v javno življenje na Goriškem in hkrati raziskoval tudi preteklost tega prostora. Leta 1907 je uredil prvi zvezek virov za zgodovino goriške nadškofije. Sledila je objava obširne razprave o luteranstvu na Goriškem, izšla je v slovenskem jeziku, v sicer nemško pisanih izvestjih goriške državne gimnazije (1909, 1910). Raziskovanje goriške zgodovine ga je vodilo v arhive in zelo verjetno je prav Capuder avtor nepodpisnega članka o kmečkih nemirih z naslovom *Pred 200 leti* v tedniku *Novi čas* (25. 3. 1910, štev. 13). Leta 1913 se je v predavanju, ki ga je imel 1. marca pri »Zlatem jelenu« v Gorici in ga je organizirala Podružnica dijaške zveze, spomnil dvestoletnice upora, znanega z imenom veliki tolminski punt (1713). Predavanje je bilo objavljeno v goriškem tedniku *Novi čas* (1913, štev. 11–16, 18) kot Goriški kmetški upor leta 1713. Capuder je gradivo o puntarskem gibanju zbiral v Gorici in z njegovo pomočjo napisal izviren prispevek, ki je bil le malo poznan, saj je bil tudi objavljen v časniku, katerega v celoti hranita danes le državna knjižnica v Gorici in avstrijska nacionalna knjižnica na Dunaju. V počastitev 300. letnice upora tolminskih in drugih primorskih kmetov je Capudrov prispevek (predavanje na tem mestu ponatisnjen z nekaterimi drobnimi in nebitnimi popravki. Po odhodu iz Gorice je Capuder izdal le še knjigo o 17. regimentu (Celovec 1917) in objavil nekaj manjših prispevkov, med njimi tudi članek o nastanku goriške grofije (*Carniola*, 1914). Kot zgodovinar je svoj najbolj ustvarjalni čas doživel v Gorici. Njegovi nedokončani spomini, veliko je v njih napisal tudi o svojem štiriletnem bivanju v Gorici, so izšli v *Slovincu* (7. 2.–18. 6. 1996, štev. 31–139).

Branko Marušič

Tekoče leto praznujemo več znamenitih zgodovinskih jubilejev. Rusija slavi 300-letnico, kar je tam zavladała mogočna rodbina Romanov, ki je ime Rusije dvignila silno visoko. Evropski narodi slave 100-letnico znamenite pomladi narodne ideje, ki je pri Lipskem porazila velikega Napoleona. Vesoljno krščanstvo slavi 1000-letnico slavne zmage nad rimskim poganstvom. Na Goriškem pa se opominjamo na dogodek, ki sicer ni svetovnega pomena, ki pa ni za slovenskega kmeta nič manj važen, praznujemo 200-letnico zadnjega kmečkega upora.

Začetkom 17. stoletja je Evropo pretresala velika vojna za špansko nasledstvo. Povzročitelj te vojne je bil francoski kralj Ludvik XIV., ki je znal premagati zadnjega Habsburžana na španskem prestolu kralja Karla II., da je brez ozira na pravico avstrijskih

Habsburžanov do španskega prestola v testamentu imenoval za svojega naslednika Filipa, nečaka francoskega kralja Ludvika XIV. Vsled ozke zveze, ki bi nastala med Francijo in Španijo, če bi na obeh straneh Pirenejev vladala ta rodbina, je bil v veliki nevarnosti evropski mir in zato so se združile proti Francozom tedanje evropske velesile Avstrija in Anglija. Njim so se pridružile še druge manjše države, in pričel se je boj za špansko nasledstvo, ali boj ta evropsko ravnotežje proti rastoči premoči francoske države. Ta vojna je bila velika svetovna vojna, ker so se nasprotniki vojskovali ne samo v Evropi, ampak tudi na morju in po kolonijah v drugih delih sveta. Avstrija se je morala vojskovatri obenem na več bojiščih v Španiji, Italiji, ob srednjem in dolnjem Renu, na Bavarskem, Tirolskem in je morala tudi svoje obrežje zavarovati na Reki, v Trstu in Ogleju proti napadom francoskega brodograja.

Velikanski so bili uspehi avstrijskega orožja pod slavnim princem Evgenom. V dvanajstih letih, kolikor je trajala ta vojna, je izvojeval princ Evgen zmage, kakor jih še ni izvojevala Avstrija. Prav tako velikanske pa so bile žrtve, ki jih je moralo prinašati avstrijsko prebivalstvo v tej vojni. Povsod so takrat iskali vire za nove dohodke. Naložili so posameznim avstrijskim deželam velikanske izredne davke. Tako je morala takrat goriška dežela plačati izredni vojni davek 30.000 fl. v sedmih letih. Še večje dohodke pa je dobila država iz užitnine, od doklad na meso in vino. Naša država je bila takrat absolutistična država. Vladali so med to vojno cesarji: Leopold I., Jožef I. in Karel VI. Kar so nasvetovali od njega samega izbrani svetovalci in kar je cesar sprejel, to je bilo zakon. Pač pa so obstojali po deželah nekako deželni zbori, kamor pa so hodili na Goriškem n. pr. le plemiči (imenovani takrat stanovi), ki so imeli do tega dedno pravico in pa nekateri župniki. Toda ti deželni zbori so imeli pravico le vlagati prošnje, pritožbe itd., zavrtni pa kako davčno predlogo, tega niso smeli. Ti deželni poslanci, jih tako imenujemo, so morali le od vlade naložene davke tudi sami po svojih uradnikih pobirali, ali pa so jih oddali kaki osebi v zakup, da so le v državno blagajno odrajtali določeno vsoto.

Vojni davek v znesku 30.000 fl. so goriški stanovi tako razdelili, da je na leto plačalo: 101 goriški plemič po 6 fl. 40 kr. = 673 fl. 30 kr.; 117 drugih oseb s predpravicami à 3 fl. 20 kr. = 390 fl.; 10 samostanov in cerkva à 6 fl. 40 kr. = 66 fl. 40 kr.; 23 župnikov à 6 fl. 40 kr. = 153 fl. 20 kr.; 11 vikarjev à 3 fl. 20 kr. = 36 fl. 40 kr.; 165 raznih drugih odličnih oseb (advokatov, notarjev) po 3 fl. in 20 kr. = 550; še nekaj drugih à 1 fl. in à 30 kr. = 10 fl.; goriški meščani 333 fl. 20 kr.; vse goriške kmetske občine 5.276 fl. in 42 kr. Skupaj so torej Goričani takrat 7 let plačevali deželi po 7.490 fl. 20 kr. Dežela pa je od tega odrajtovala državi le 4.285 fl. in 43 kr., vse drugo je ostalo deželnim stanovom.

Ko je leta 1704 izšel odlok, da se mora po vseh deželah pobirati takozvani mesni krajcar (t.j. od vsakega funta mesa, ki se ga kupi pri mesarju, ali pa tudi od doma zaklane živali porabi, je plačati 1 kr. davka), so goriški stanovi pač vlagali prošnje in spomenice na Dunaju in v Gradcu, naj bi se revni goriški deželi ne naložil ta davek. Toda tedanje finančno ministrstvo, imenovano Banko-deputacija, je ostalo neizprosno. Zato ni kazalo drugače, kakor da dežela ta davek sama prevzame. Pogoditi se je bilo treba na Dunaju za zakupnino. Po dolgem barantanju je naposled dežela prevzela naklado na meso v zakup za letnih 6.000 fl. Pogodba pričenja s 1. julijem 1706. in traja tri leta. 6.000 fl. plačuje dežela

v državno blagajno v 4 anticipando obrokih. Prvi obrok je moral pooblaščenec stanov Del Mestri vzeti na Dunaju na posodo in pravi, da je tistih 1.700 fl. prav težko dobil. Bili so pač hudi vojni časi! Še bolj se je goriška dežela upirala vinskemu davku. Ta davek je vlada že večkrat poskusila na Goriškem vpeljati (1525., 1557., 1612., 1641., 1643. in 1647.), pa so se mu vedno z uspehom uprli. Nato so se tudi stanovi sklicevali, toda vse prošnje niso pomagale nič, država je denar rabila in ga je morala dobiti. Zato so že leta 1707. sklenili tudi za ta davek zakupno pogodbo z državo. Pobiranje daca se prične 1. aprila 1707. Stanovi plačajo državi na leto 5.000 fl. zakupnine. Pobirati pa ne smejo od vsega vina, ki se iztoči, le dac od dveh tretjin. Ker se vino prodaja ob različnih letinah po različnih cenah, se tudi dac ravna po cenah. Pri najboljših letinah se je takrat bokal vina prodajal na Goriškem po 2 solda. Tu se je plačalo od 60 bokalov 12 soldov daca t. j. 10%. Če so bile cene višje (v najslabšem slučaju celo bokal po 12 soldov), je tudi dac sicer bil večji, vendar relativno manjši. Gotovo sta bili ti nakladi jako veliki in ob čutni, zlasti še mesna, ki je zadela sploh vsakega. Gotovo je pa tudi, da bi bila dežela pri pametni upravi, ali od pobiranja teh naklad lahko prav veliko profitirala, ali pa ji ne bi bilo potreba posluževati se vseh pravic, ki jih je potom zakupa naklad dobila. Treba nam je samo računati k pogojeni vsoti še stroške uprave, tako da dobimo vsoto 9.000 fl., katere je morala dežela na leto od te naklade dobiti, pa vidimno, da to še-le odgovarja konsumu 540.000 funtov mesa na leto v celi Goriški!

Toda tedanja deželna uprava je, kakor kažejo dogodki, jako slabo opravila s tem zakupom. V teku 3 let je zaostala s plačevanjem v državno blagajno za 8.700 fl. Zaostanki so zlasti v prvem letu [bili] veliki. Sicer pa ni čuda, ker so stanovi n. pr. pobiranje mesne naklade v Gorici izročili v pod zakup nekemu Antionu Pollini-ju, ki je zato deželi plačeval le letnih 100 fl.! Seveda je stalo v pogodbi, da ne sme podzakupnik prav nič stikati po plemenitaških hišah. Gospodje so hoteli pač večji del davka zvaliti na ljudstvo.

Sicer pa se je začelo ljudstvo po Goriškem plačevanju teh naklad upirati. Nekateri graščaki so trdili, da so oni od države s posestvi in tlačani kupili tudi pravico do pobiranja davka. Tolminci so sklicevali na svoje posebne od raznih cesarjev potrjene pravice. Zato je bilo začetkom le malokje mogoče iztirjati dac. Vlada je radi tega izdala stroge odloke proti tistim, ki niso hoteli naklad plačevati. Poskusili so s sekvestriranjem, tako so poslali poleti v Krmin 12 vojakov pod vodstvom enega korporala, da tam eksekvirajo vinski dac, ker Krminci niso hoteli plačati, so začeli kakor ob prihodu sovražnika biti plat zvona, kar je sklivalo kmete iz okolice skupaj. Napadli so majhno četo, ji pobrali orožje in vojske neusmiljeno pretepli. Le priprošnji stanov so se morali zahavaliti mirni krminski meščani, da že taktat ni vlada na Goriškem poslala vojaštvo, kaznovat to upornost.

Posledica vsega tega pa je bila, da stanovi niso mogli izpolnjevati pogojev zakupne pogodbe in so v teku treh let zaostali za okroglo 9.000 fl. Ker se tudi radi obnovitve pogodbe niso pravočasno javili je vlada oddala mesni in vinski davek v zakup zasebniku Jakobu Bandev-u iz Gorice, ki je ponudil celo 300 fl. več, kakor pa je odtlej plačevala dežela.

Jakob Bandev je bil nekaj prekupec in ni imel niti denarja dovolj, da bi mogel položiti kavcijo. Zato je bil zanj porok baron Karel Tacco in za obema je stal še mogočnejši grof Thurn. Bandev je pobiranje daca organiziral tako, da si je izbral v posameznih krajih podjetne lokalne razmere poznavajoče ljudi, ki so proti pogojnemu dobičku spretno

znali do zadnjega krajcarja iztirjati dac. Med temi podzakupniki se omenjajo: Taljanut v Števerjanu, vdova Basin v Solkanu, Karnel v Kanalu.

Pač so stanovi sedaj po toči zvonili in vlagali prošnje za zopetno podelitev zakupa. Bolelo jih je tembolj, ker Bandev tudi nekaterim plemičem ni prizanašal, ampak je tudi od njih brezobzirno terjal davek.

V letu 1712., ko se je pogodba obnovila, je Bandev šel celo dalje in je, da poveča svoje dohodke, vpeljal mesto dosedanje vage dunajsko vago in zahteval sedaj od funta mesa 1 krajcer daca (funt mesa je veljal v Gorici dotedaj 3 krajcerje).

Ker tudi Bandev-u začetkom niso vsi Tolminci plačevali daca, je zato sedaj izposloval stroge odloke, da mu mora biti tudi vojaška pomoč na razpolago. Tako se je pripetilo, da je dal marca meseca l. 1713. Bandev Tolmincem, ki so se s tovari raznega blaga nalagali v Gorici, konje, vozove in tovore konfiscirati. Vse to in še nekega Tolminca so shranili v Gorici na gradu. To je dalo povod, da se je vnel veliki goriški punt.

Ponedeljek 27. marca je sporočil tedanji tolminski grof Anton Coronini goriškemu podglavarju, da je zvedel za znamenje upora na Tolminskem. Obenem je prišla v Gorico vest, da se v Solkanu zbirajo kmetje iz gor. Podglavar je poslal najprej odposlance, ki so imeli nalogo kmete pomiriti, obenem pa tudi malo poizvedeti, koliko jih je, kako so oboroženi in kaj hočejo.

Kmetje, bilo jih je kakih par stotin, le deloma oboroženi, so odgovorili, da hočejo v Gorico, delati obračun z dacarjem Bandevom. Ker je množica vedno naraščala, se je podglavar podal sam k upornikom. S seboj je imel 12 dragoncev in nekaj pešcev od posadke na gradu.

Ker se kmetje nikakor niso dali pomiriti, je podglavar ukazal vojaštvu, naj razžene množico. Naskok vojakov je razpršil slabo oborožene kmete, ki so zbežali v hribe, kar se jih je ustavilo, te so vojaki povezali in jih 25 po številu, deloma tudi ranjencev, odvedli na goriški grad.

Podglavar je pustil v Solkanu stražo in med Solkanom in Gorico postavil v naglici sklicane črnide (nekako črno vojsko) iz goriške okolice.

Toda v jutro 28. marca je stalo že v Solkanu zbranih več tisoč kmetov in tudi o črnidih se je govorilo, da ne marajo nastopiti proti onim, ki hočejo le obračunati s »pijavko« Bandev-om.

Podglavar je vnovič poslal k kmetom poslance: barona Ferdinanda Formentini-ja in Ivana Radievčič-a s posebnim pismom, v katerem jim zagotavlja, da je dac začasno odpravljen in da bode sam prosil cesarja, da te davke tudi za stalno odpravi.

Toda obenem z vračanjem se odposlanstvom je udrlo tudi kakih 6.000 kmetov v mesto. Na Travniku so se utaborili. Bandev je zbežal in zato so se mogli znesti le nad njegovo hišo, ki so jo razdejali, pohištvo pa na dražbi prodali. Podglavar je moral izročiti vse konfiscirane reči in na zahtevo in radi žuganja, da sicer zažgo mesto, je izpustil tudi onih 25 Tolmincev, ki jih je prejšnji dan v Solkanu ujel.

Ukajoč in vriskajoč so zmagoviti kmetje ta dan zapustili mesto. Med potjo so še v Števerjanu Tolminci in Brici obračunali z baronom Tacco, kateremu so oplenili grad in z dacarjem Taljanutom, ki je moral zato, da mu niso porušili hiše, plačati ubožni števerjanski cerkvi 300 fl. Tudi v Kanalu so ta dan kmetje napadli dacarja in mu porušili hišo.

Kmetje so zaenkrat dosegli, kar so želeli. Dac je bil odpravljen, dacarji v velikem strahu. Ko je v Solkanu dacarica Basin še po teh dogodkih hotela pobirati dac od mesa, so kmetje iz bližnjih hribov v nedeljo dne 2. aprila pridrli v Solkan, kar je tako prestrašilo podglavarja v Gorici in stanove, da so poslali v Solkan jezuita p. Sodar-ja, dva kapucinca in še nekaj zgovornih mož, ki so kmete pomirili s ponovnim zatrdilom, da je dac odpravljen.

Do sem je bil ta punt dejansko le nekaka rabuka, ki bi ne zaslužila mesta v zgodovini. Da zadobijo nadaljnji dogodki večji pomen, da se iz teh dogodkov ravzije neka kmečka vojska, to povzroča dejstvo, da se je takrat goriški kmet pozno sicer in tudi zadnji vzdramil in zavedel, da je bil nekdanj svoboden in prost, da je pa sedaj odvisen in vklenjen v sporne tlake in desetine in da postanejo te sporne točke od dne do dne hujše.

Da se je izvršil ta preobrat, to so – kakor pričajo pisma – povzročile kobaridske občine, zlasti Drežnica in Sužid. Meseca maja leta 1713. se prične po celi Goriški kmetski upor proti graščakom. Vzroki tega upora so isti, kakor pri drugih kmetskih uporih, zlasti onih v 16. stoletju na Gorenjskem. Graščaki so strogo zahtevali tlako. Za vsako najmanjšo zamudo so nalagali kazni. Pritožba tolminskih kmetov iz te dobe nam navaja več takih vzgledov. Gašparju Kraglju, ki ni prišel na tlako ob pravem času, je vzel tolminski grof 4 vole za kaznen. Če zahtevajo tlako čez določeno mero, pač dajo graščaki odškodnino, ki je pa malenkostna. Graščinski uradniki zahtevajo za pobotnice posebne denarne nagrade. Povsod pa še trde kmetje, da hočejo svoje »stare navade« zopet nazaj.

Upor proti graščakom je organiziran. Kmetje se medseboj zavežejo, da gredo vsi v boj proti graščaku. Kdor se brani temu razdero hišo. Od 16 do 60 leta je vsakdo upornik. Da preslepijo oblasti raztrosijo, da so med sabo needini. Tudi neresnične svoje sklepe razglašajo v isti namen. Imajo pa zaupne osebe, ki razglašajo povelja od vasi do vasi.

Kmetje udarijo skoraj istočasno začetkom maja na gradove. Tolminci pridemo v Tolmin in zahtevajo, da naj jim izroči grofov sodnik dr. Beltram neka pisma. Ker teh v gradu ni, pošljejo konjenika v Gorico k grofu Coroniniju, ki poslancu pač izroči neka pisma, ki pa kmete ne zadovole.

V Rihemberku prisilijo kmetje grofa Lanthierija, da jim izroči stare zapisnike tlake in desetine (urbarje). Iz Dornberka mora graščakinja bežati. V Podgradu na Krasu (v okrajnem kotu Goriške) udero kmetje v grad, napadajo grofa Petaza in se polaste vsega, kar je v gradu. Prav tako se upro kmetje v Sv. Križu, Štanjelu, Kanalu »do 750 županov se udeležuje upora«, pravi neko poročilo na cesarja.

Le v Devinu se ubrani grof Thurn upornikov. Grad je bil dobro zastražen in grofovi hlapci pripravljeni, ko je torej kakih 3.000 okoliških tlačanov pridrlo pred grad naskočiti, je ukazal vstreliti, da je obležalo 5 mrtvih, več je bilo ranjenih in so še nekateri pozneje umrli. Uporniki so se sicer razkropili, toda med ljudstvom je hudo vrelo.

Ko se je upor obrnil proti plemičem, so šele stanovi začeli z veliko vnemo prositi za naglo vojaško pomoč. Vloga, ki jo igra v tem uporu goriški podglavar grof Adam Strassoldo, je bolj klavrna. Mož sam pač ni bil posebno odločen. Poleg tega pa tudi ni imel na razpolago dovolj moči. Posadka na goriškem gradu je bila malenkostna in za uporabo po deželi sploh ni prišla v poštev. Zato je takoj 27. marca prosil glavarja v Gradiški pomoči, in ta mu je poslal nekaj rednih vojakov in nekaj črnidov. Toda tudi ti bi imeli braniti samo mesto. Na Travniku so postavili topove. Ker pa tudi gradiščanski črnidi niso bili zanesljivi, zato so to vojaštvo že po par dneh odposlali nazaj, pa ga vnovič poklicali, ko se je upor razširil. Poleg tega je

podglavar ukazal tudi plemičem priti s hlapci v mesto in je oborožil meščane in dijake. Takoj 27. marca pa je sporočil o uporih v Gradec in pozneje je navadno poročal naravnost osrednji vladi na Dunaju. Naslovljena so poročila na cesarja Karla VI.

Vlada je tako s početka poslala generalatu vojaške granice v Karlovcu ukaz naj pripravi potrebne čete za odhod. Povelje, da to vojaštvo odmaršira, se je pa odlašalo do srede maja. Ko se je upor na Goriškem začetkom maja tako silno razširil, tedaj je vlada z odlokom datiranim iz Laksenburga dne 20. maja ukazala, da ima poleg hrvaških graničarjev na Goriško oditi tudi 800 mož redne vojske z Ogrskega. Poveljstvo je prevzel podpolkovnik polka Heister pl. Panowitz. Glede asistence je bilo določeno, da je vojaštvo začasno podrejeno goriškemu podglavarju, pozneje pa bo sprejemalo ukaze od posebne komisije, katero je vrhovna vlada tudi takoj sestavila. Komisiji, ki je imela preiskati vzroke upora, soditi in kaznovati krivce, je bil predsednik Hanibal knez Portia, prisednika pa sta bila Ivan Krištof grof Wildenstein in svetnik dvorne kamore Jožef Lindl, za tolmača pa so komisiji pridelili pl. Ehrberg-a, tajnika deželnih stanov kranjskih.

27. maja je zapustilo 600 Hrvatov–graničarjev Senj in Karlovac. 3. junija so že graničarji iz Senja dospeli v Ajdovščino in naslednji dan tudi oni iz Karlovca. Ti graničarji so bili divji ljudje, vajeni neprestanega groznega obmejenega boja. Podivjali so v teh bojih tako, da pripoveduje sodobni kranjski zgodovinar Valvasor o njih nerverjetne grozovitosti. Pili so kri umorjenega sovražnika. Najhujše je vlada kaznovala takrat deželo, če ji je poslala to vojaško nadlego na vrat. Velikanski strah je moral torej biti pred temi četami takrat po lepi Vipavski dolini. Poveljnik graničarjev je bil baron Kuhner.

Prvo je bilo, da so zahtevali od deželnih komisarjev, ki so jih v Ajdovščini sprejeli, da morajo poskrbeti vsakemu vojaku funt mesa in pol bokala vina na dan. »Drugače« – so zatrjevali častniki – »ne morejo biti odgovorni za disciplino.«

5. junija je vojaštvo pridrla v Rihemberk. Kar vsuli so se divji vojaki v vas. Lovili so ljudi, ki se jim niso prav nič ustavljali, in jih zapirali v grad. Potem so pa začeli pleniti po hišah in graničar je vdrl celo v cerkev sv. Duha in je ukradel kelih. Pač so morali vojaki na odločno zahtevo goriškega podglavarja in stanov oropano povrniti in poveljnik je cerkvenega roparja celo na smrt obsodil (izvršila se pa obsodba z ozirom na vojaštvo ni), toda bojazen pred divjanim vojaštvom se je tako razširila, da so goriški stanovi mislili le na to, kako bi se te nadleže znebili. Ko je torej koncem meseca dospel na Goriško en oddelek redne vojske, so hitro čez Cerkno in Škofjo Loko poslali Hrvate nazaj.

Iz Rihemberka je en oddelek odšel na Kras, da tam kaznuje upornike, drugi pa je prišel v Gorico. Ker so se 13. junija Tolminci prikazali nad Solkanom, so poklicali še en oddelek s Krasa v Gorico. A potrebna ta previdnost ni bila. Ko so Tolminci zagledali, da prihaja od Gorice drugo vojaštvo, jim je upadel pogum in so se razpršili. Za njimi je sedaj udarilo vojaštvo na Tolminsko in začelo loviti že prej naznanjene kolovodje upornikov. Zadnjega junija in začetkom julija so napolnili uporniki (72 po številu) ječe na goriškem gradu. Sredi julija je dospela tudi cesarska komisija v Gorico in prička je svoje delo koncem leta 1713. in v letu 1714. se je vršila velikanska pravda goriških upornikov. Komisija je izločila 11 voditeljev upora in je te obsodila na smrt.

Ko je zopet prihajala pomlad v deželo in se je obnavljalo leto po onih dogodkih, ko je goriški kmet vesel zmage nad kriivičnimi dacarji, sklepal o boju poroti graščaku, tedaj je bila izrečena smrtna obsodba nad 26-letnim Ivanom Gradnikom in njegovimi tovariši

(Gregor Kobal, Lovrenc Kragl, Martin Munih, Andrej Lahajnar, Matija Podgornik, Valentin Lapanja in 4 drugi).

20., 21. in 23. aprila so na Travniku v Gorici obglavili upornike. Glavnemu voditelju so še prej odsekali roko, dva tovariša pa so z razbeljenimi kleščami ščipali. Trupla devetih so razsekali na 4 kose in jih nabili na kole ob štirih glavnih cestah, ki vodijo iz Gorice na deželo. Grozna je bila ta kazen, ki se je izvršila javno, vpričo ljudstva cele Goriške, da ostane ljudstvu trajno v spominu zadoščenje, ki ga je tirjala žaljena državna moč. Ostale upornike (61) so obsodili na izgubo enega dela njih premoženja.

Dežela je zopet prevzela dac. Leta 1718. so Tolminnci odpustili zadnji zaostali dolg na dacu. Istega leta, ko se je goriški kmet uprl radi velikih davkov, je sklenil tudi cesar Karel VI. mir, ki je končal dolgotrajno špansko nasledstveno vojno in hči Karla VI., mati avstrijskih narodov cesarica Marija Terezija, je pričela omejevati tlako in pospeševati odkup kmečkih posestev.

Ko je beneška vlada nekoliko pozneje vpeljala tudi enak davek, so se tudi tam slovenski kmetje upirali novim davkom; vlada pa jim je lepo pojasnila, zakaj davke rabi, ker rastejo državni stroški, in ljudje so voljni plačevali davek.

Ta dogodek jasno kaže, česa se je takrat, ko so vpeljali v Avstriji nove davke, manjkalo. Kri, ki je tekla na Travniku v Gorici leta 1714., ko je pomlad stopala v deželo, kliče glasno na delo za ljudsko izobrazbo in politično organizacijo!